

Ольга Кириленко

д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів ім. С. І. Юрія
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

Алеся Бруд

студентка гр. ДСПУАзм-21,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

НОРМАТИВНА І ФІНАНСОВА БАЗА ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УКРАЇНІ

Повноцінне виконання своїх обов'язків військовослужбовцями заради перемоги України у війні з росією значною мірою залежить від того, як держава піклується про них, тобто як організований соціальний захист, пенсійне забезпечення, фінансова, матеріальна і правова підтримка цієї категорії громадян. Нормативно-правове забезпечення соціального захисту військовослужбовців в Україні сформоване починаючи з перших років незалежності; до основних документів у цій сфері належать:

– Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20.12.1991 р. № 2011-ХІІ [1];

– Закон України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» від 9.04.1992 р. № 2262-ХІІ [2];

– Закон України «Про державні гарантії соціального захисту військовослужбовців, які звільняються із служби у зв'язку з реформуванням Збройних Сил України, та членів їхніх сімей» від 15.06.2004 р. № 1763-ІV [3];

– Закон України «Про щомісячну грошову виплату деяким категоріям громадян» від 27.07.2022 р. № 2454-ІХ [4].

Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» є першим законом у цій сфері, який був прийнятий на початку незалежності держави. Значення цього документу важко переоцінити, адже він складає основу нормативно-правової бази соціального захисту військовослужбовців. Цей закон відповідає положенням Конституції України і «визначає основні засади державної політики у сфері соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей, встановлює єдину систему їх соціального та правового захисту, гарантує військовослужбовцям та членам їх сімей в економічній, соціальній, політичній сферах сприятливі умови для реалізації їх конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни та регулює відносини у цій галузі» [1].

Невдовзі після закону № 2011-ХІІ був прийнятий Закон України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», який визначив основи соціальної підтримки і пенсійного забезпечення військовослужбовців після звільнення їх з військової служби.

Закон України «Про державні гарантії соціального захисту військовослужбовців, які звільняються із служби у зв'язку з реформуванням Збройних Сил України, та членів їхніх сімей» був прийнятий значно пізніше і

визначив правові основи соціального захисту військовослужбовців, які звільняються внаслідок скорочення Збройних Сил України в ході їх реформування, та членів їхніх сімей. Прийняття цього закону було зумовлено процесом реформування ЗСУ у мирний час, що мало би супроводжуватися скороченням чисельності військовослужбовців.

На відміну від попередніх, Закон України «Про щомісячну грошову виплату деяким категоріям громадян» був прийнятий під час повномасштабної агресії росії проти України; його ухвалення зумовлено необхідністю посилення соціального захисту громадян, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, брали безпосередню участь у захисті суверенітету та територіальної цілісності України, та членів сімей загиблих громадян, які мають такі заслуги. Основний інструмент такої підтримки – це щомісячні грошові виплати.

Вище перерахованими, а також іншими законами передбачена розгалужена система виплат, які залежно від періодичності надання можна поділити на систематичні та епізодичні (одноразові) виплати. Найважливіші види виплат військовослужбовцям, це: матеріальне, грошове та інші види забезпечення; додаткові винагороди військовослужбовцям під час дії воєнного стану; безоплатний проїзд у передбачених законодавством випадках; пенсії; одноразові грошові допомоги у визначених випадках; доплати до пенсій військовослужбовцям за рахунок місцевих бюджетів; щомісячні грошові виплати та ін.

Фінансове забезпечення соціального захисту військовослужбовців в Україні проводиться за рахунок коштів Державного бюджету України та місцевих бюджетів. Значна частина виплат акумулюється у Пенсійному фонді України. Для цього в доходи фонду передаються кошти з державного бюджету, які призначені для пенсійного забезпечення військовослужбовців, виплати пенсій, надбавок і підвищень, призначених за різними пенсійними програмами. Що стосується фінансування різноманітних пільг, компенсацій і гарантій військовослужбовцям і членам їх сімей, то вони фінансуються за рахунок бюджетних коштів, які виділяються на утримання відповідних бюджетних установ, що надають ті чи інші послуги.

В таблиці 1 показана динаміка видатків Пенсійного фонду України, призначених військовослужбовцям. У складі таких видатків є дві групи: 1) видатки на пенсійне забезпечення військовослужбовців, осіб начальницького і рядового складу в частині розміру пенсії із солідарної системи відповідно до Закону України «Про загально-обов'язкове державне пенсійне страхування» та 2) видатки на виплату щомісячної цільової грошової допомоги на прожиття згідно із Законом України «Про поліпшення матеріального становища учасників бойових дій та осіб з інвалідністю внаслідок війни». Загалом зазначені видатки мають тенденцію до зростання, проте нерівномірно і якщо перша група видатків за 2020-2022 роки збільшилася на 20,2%, та видатки другої групи – зменшилися на 32,3%. При цьому сукупні видатки Пенсійного фонду України за ці роки збільшилися на 23,1%.

Слід зазначити, що усі останні роки спостерігається виконання запланованих показників по першій групі видатків, а саме – на пенсійне забезпечення військовослужбовців, що підтверджує послідовність державної політики щодо соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей, учасників бойових дій, ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною.

Таблиця 1

**Динаміка видатків Пенсійного фонду України
на пенсійне забезпечення та щомісячну цільову грошову допомогу
військовослужбовців у 2020-2022 рр., млн грн.**

Показники	2020	2021	2022	2022/2020
Видатки Пенсійного фонду України, всього	479343,3	520945,1	590098,4	123,1%
Видатки на пенсійне забезпечення військовослужбовців, осіб начальницького і рядового складу в частині розміру пенсії із солідарної системи відповідно до Закону України «Про загально-обов'язкове державне пенсійне страхування»	6471,5	7159,5	7778,6	120,2%
Питома вага у сукупних видатках ПФУ, %	1,35	1,37	1,32	-0,03 в.п.
Видатки на виплату щомісячної цільової грошової допомоги на прожиття згідно із Законом України «Про поліпшення матеріального становища учасників бойових дій та осіб з інвалідністю внаслідок війни»	69,3	53,5	46,9	67,7%
Питома вага у сукупних видатках ПФУ, %	0,014	0,010	0,001	-0,013 в.п.

Джерело: розраховано авторами за даними Пенсійного фонду України [5].

Не зважаючи на абсолютне зростання обсягів фінансування соціального захисту військовослужбовців в Україні, все ж таки залишається багато невирішених питань щодо їх підтримки. Багато з цих питань має політичне забарвлення і потребує особливої уваги і контролю з боку Президента і Уряду України. Ми вважаємо, що при ухваленні управлінських рішень щодо покращення соціального захисту військовослужбовців, особливо під час війни, необхідно обов'язково визначити основною метою – всемірну підтримку військових, які приймають безпосередню участь у військових діях або постраждали внаслідок військових дій. Така спрямованість державної політики сприятиме формуванню у учасників бойових дій впевненості у своєму матеріальному становищі, а також у захищеності своїх рідних.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20.12.1991 р. № 2011-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text>
2. Закон України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» від 9.04.1992 р. № 2262-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-12#Text>

3. Закон України «Про державні гарантії соціального захисту військовослужбовців, які звільняються із служби у зв'язку з реформуванням Збройних Сил України, та членів їхніх сімей» від 15.06.2004 р. № 1763-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1763-15#Text>
4. Закон України «Про щомісячну грошову виплату деяким категоріям громадян» від 27.07.2022 р. № 2454-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2454-20#Text>
5. Офіційний сайт Пенсійного фонду України. URL: <https://www.pfu.gov.ua/statystyka/vydatky-ta-dohody-byudzhetu-fondu/>